

**ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ІНСТИТУТ
ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ ІМЕНІ АНАТОЛІЯ
НАЗАРЕНКА**

СХВАЛЕНО

Протокол засідання кафедри психології та інклюзивної освіти, методик природничо-математичних дисциплін і технологій від 26 червня 2026 року №4

ЗАТВЕРДЖЕНО

Рішення вченої ради
Хмельницького обласного інституту
післядипломної педагогічної освіти
імені Анатолія Назаренка
(протокол засідання вченої ради
ХОППО ім. А. Назаренка від 30 червня 2026 року № 2)

Ректор Хмельницького обласного інституту
післядипломної педагогічної освіти
імені Анатолія Назаренка

Наказ від 01 липня 2026 № 214/но

 В.ОЧЕРЕТЯНКО

ПРОГРАМА

**підвищення кваліфікації вчителів закладів загальної
середньої освіти**

**«Сучасний урок предмета «Підприємництво і фінансова грамотність»:
особливості викладання у 8-9 класах»
(соціальна і здоров'язбережувальна освітня галузь)**

Розробник: Хмельницький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені Анатолія Назаренка (Галкін Денис Вікторович, методист науково-методичного центру професійного розвитку керівних та педагогічних працівників установ і закладів дошкільної та загальної середньої освіти; Максименко Вероніка Анатоліївна, старший викладач кафедри психології та інклюзивної освіти, методик природничо-математичних дисциплін і технологій)

Напрямок підвищення кваліфікації: розвиток професійних компетентностей вчителів предмета «Підприємництво і фінансова грамотність» закладів загальної середньої освіти

Розроблено на основі Професійного стандарту «Вчитель закладу загальної середньої освіти» (наказ Міністерства освіти і науки України від 29.08.2024 № 1225), Порядку підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників (постанова Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2019 р. № 800), Типової програми підвищення кваліфікації вчителів закладів загальної середньої освіти, які впроваджують новий Державний стандарт базової середньої освіти: Наказ МОН від 12.10.2022 № 904 (тема 4.1. Особливості викладання предметів/інтегрованих курсів відповідної освітньої галузі)

Рецензенти:

Андрій Гулеватий, кандидат психологічних наук, доцент, декан факультету підвищення кваліфікації педагогічних працівників Хмельницького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені Анатолія Назаренка;

Райса Кулик, вчитель географії Хмельницького ліцею Хмельницької обласної ради, вища категорія, вчитель-методист.

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Актуальність програми. Сучасні тенденції розвитку освіти, реалізація концепції Нової української школи, оновлення змісту базової середньої освіти та впровадження Професійного стандарту вчителя зумовлюють потребу в постійному професійному розвитку педагогів. Особливої значущості набуває вдосконалення предметно-методичної компетентності вчителів географії, їхньої готовності застосовувати компетентнісний та діяльнісний підходи, використовувати сучасні педагогічні технології, цифрові інструменти та можливості штучного інтелекту в освітньому процесі.

Важливими складниками професійної діяльності педагога є забезпечення психологічного благополуччя учасників освітнього процесу, створення безпечного та інклюзивного освітнього середовища, формування громадянської компетентності здобувачів освіти, розвиток критичного мислення, відповідальності та активної життєвої позиції. Програма спрямована на вдосконалення професійних компетентностей учителів географії, розвиток їхньої готовності до впровадження сучасних освітніх практик та забезпечення якісного освітнього процесу в умовах суспільних змін і цифрової трансформації освіти.

Цільова група: вчителі предмета «Підприємництво і фінансова грамотність» закладів загальної середньої освіти.

Обсяг (тривалість): 30 годин (1 кредит ЄКТС)

Особливості реалізації програми: зміст програми об'єднано у чотири навчальні модулі. Реалізація програми ґрунтується на поєднанні теоретичних занять та практико-орієнтованих форм роботи. Тривалість реалізації програми - 1 тиждень. Для успішної реалізації практичного компоненту програми слухачам рекомендується приєднуватись до онлайн-занять із персонального комп'ютера або ноутбука.

Форма підвищення кваліфікації: очна, дистанційна, на базі замовника.

Мета підвищення кваліфікації: розвиток професійних компетентностей вчителів предмета «Підприємництво і фінансова грамотність» закладів загальної середньої освіти відповідно до професійного стандарту «Вчитель закладу загальної середньої освіти», затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 29.08.2024 № 1225, Порядку підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2019 р. № 800, та Типової програми підвищення кваліфікації вчителів закладів загальної середньої освіти, які впроваджують новий Державний стандарт базової середньої освіти (наказ МОН від 12.10.2022 № 904).

Завдання підвищення кваліфікації:

- удосконалити професійні компетентності вчителів предмета «Підприємництво і фінансова грамотність» відповідно до вимог Професійного стандарту вчителя та концепції Нової української школи;
- формування та розвиток практичних умінь педагогів щодо застосування прикладних інструментів поведінкового менеджменту, проєктування засобів візуальної підтримки уваги й тайм-менеджменту учнів, опанування навичок деескалації напруги, а також налагодження ефективної командної взаємодії в тріаді «педагог – асистент – батьки».
- поглибити знання щодо формування громадянської компетентності учнів, розвитку критичного мислення, соціальної відповідальності та демократичної культури;
- розвинути здатність добирати, аналізувати та конструювати компетентісно орієнтовані завдання відповідно до вимог модельних навчальних програм;
- сформувати практичні вміння проєктувати сучасний урок підприємництва і фінансової грамотності з використанням проблемного навчання, кейс-методу та проєктних технологій;
- удосконалити навички використання цифрових освітніх ресурсів, платформ та сервісів для організації ефективного освітнього процесу;
- сформувати готовність до відповідального й етичного використання технологій штучного інтелекту з дотриманням принципів академічної доброчесності;
- розвинути здатність до рефлексії, професійного саморозвитку та навчання впродовж життя.

Перелік компетентностей, що вдосконалюватимуться:

А1. мовно-комунікативна, А2. предметно-методична, А3. інформаційно-цифрова, Б1. психологічна, Б2. емоційно-етична, Б3. компетентність педагогічного партнерства; В1. інклюзивна, Г1. прогностична, Г2. організаційна, Д1. компетентність навчання впродовж життя.

Очікувані результати підвищення кваліфікації:

Знання й розуміння:

- нормативно-правових засад організації освітнього процесу відповідно до концепції Нової української школи та Професійного стандарту вчителя;
- розуміння сутності психічного здоров'я, психологічного благополуччя, стресу, професійного вигорання та резильєнтності;
- знання психологічних чинників збереження психічного здоров'я в умовах професійної діяльності та кризових ситуацій;
- розуміння впливу емоційного навантаження на ефективність професійної діяльності педагога;

- знання сучасних методів та практик саморегуляції, самопомоги та профілактики професійного вигорання;
- розуміння факторів та чинників формування резильєнтності та розвитку особистісних ресурсів;
- нейропсихологічних та психофізіологічних причин труднощів саморегуляції в учнів (зокрема, особливості проявів СДУГ), критеріїв відмінності між невихованістю та проявами особливих освітніх потреб, а також принципи створення безбар'єрного, передбачуваного та візуально структурованого освітнього середовища.
- сучасних методик менеджменту поведінки, алгоритмів реагування на імпульсивні прояви та техніки вербальної і невербальної деескалації напруги в інклюзивному класі.
- особливостей формування громадянської компетентності учнів як наскрізного результату навчання;
- сутності фінансової грамотності як ключової компетентності XXI століття;
- структури PISA-based завдань (контекст – процеси – зміст) та принципів адаптації міжнародних PISA-завдань до 8-9 класів НУІІІ;
- сутності уроку-конструктора як гнучкої моделі навчання, етапів PISA-орієнтованого уроку (ситуація – дослідження – аналіз – висновок – рефлексія) та ролі проблемного запитання як старту навчальної діяльності;
- значення рефлексії як завершального етапу навчання.
- основних видів фінансового шахрайства та причини їх поширення в цифровому середовищі;
- механізмів соціальної інженерії, фішингу, вішингу, смішингу, інвестиційного шахрайства, фінансових пірамід та інших поширених шахрайських схем;
- принципів фінансової безпеки під час використання платіжних карток, мобільного банкінгу, електронних платежів і цифрових фінансових сервісів;
- сучасних методичних підходів до формування в учнів компетентностей фінансової безпеки та відповідальної фінансової поведінки.
- сутності понять «персональні дані», «конфіденційність даних», «цифрова безпека», «кібербезпека», «кібергігієна», «цифровий слід»;
- основних типів онлайн-загроз (фішинг, соціальна інженерія, шкідливе програмне забезпечення, викрадення облікових записів, кібербулінг, шахрайство тощо);
- принципів безпечного використання соціальних мереж, месенджерів і цифрових освітніх платформ;
- сучасних методів захисту цифрових пристроїв, акаунтів та електронних освітніх ресурсів;
- можливостей штучного інтелекту для підтримки освітнього процесу;
- принципів академічної доброчесності та особливостей їх дотримання в умовах цифрової трансформації освіти.

Уміння:

- здійснювати самооцінку власного психоемоційного стану та визначати ознаки професійного стресу і вигорання;
- застосовувати техніки емоційної саморегуляції, стабілізації та відновлення психологічних ресурсів;
- використовувати практики усвідомленості (майндфулнесу), релаксації, дихальні вправи та інші методи самодопомоги;
- ефективно використовувати внутрішні та зовнішні ресурси для подолання професійних труднощів;
- підтримувати психологічно безпечну та сприятливу атмосферу в освітньому середовищі;
- виявляти поведінкові тригери учня, розробляти й адаптувати індивідуальні плани поведінкової підтримки, а також застосовувати інструменти тайм-менеджменту та самоорганізації (візуальні розклади, чек-листи, таймери) в освітньому процесі;
- гнучко застосовувати стратегії переключення уваги та дозованого рухового розвантаження, конструктивно взаємодіяти з батьками дитини та іншими членами команди супроводу для забезпечення єдиного підходу до регуляції поведінки учня;
- інтегрувати громадянську компетентність у зміст навчальних предметів природничої галузі;
- розвивати в здобувачів освіти ключові компетентності та наскрізні вміння, спільні для всіх компетентностей; формувати готовність до їх застосування в навчальних та життєвих ситуаціях;
- конструювати PISA-подібні завдання для здобувачів освіти 8-9 класів;
- моделювати життєві фінансові ситуації для навчальних задач;
- використовувати різні типи запитань (ситуаційні, аналітичні, відкриті) на уроках підприємництва і фінансової грамотності;
- оцінювати сформованість фінансових компетентностей через практичні завдання;
- організовувати змістовну рефлексію навчальної діяльності учнів/учениць на уроках підприємництва і фінансової грамотності;
- організовувати навчальну діяльність із використанням проблемного навчання, кейс-методу, рольових ігор, аналізу реальних ситуацій та цифрових сервісів;
- добирати навчальні кейси та практичні ситуації з фінансової безпеки відповідно з урахуванням віку учнів та учениць;
- навчати учнів розпізнавати ознаки фінансового шахрайства, критично оцінювати фінансові пропозиції та приймати безпечні фінансові рішення;
- розробляти та застосовувати компетентнісно орієнтовані завдання різних рівнів складності;
- проєктувати уроки підприємництва і фінансової грамотності з використанням кейс-методу та інтерактивних технологій;

- ідентифікувати потенційні загрози цифровій безпеці в освітньому середовищі;
- оцінювати ризики, пов'язані з обробкою та поширенням персональних даних;
- застосовувати базові правила кібергігієни у професійній діяльності;
- розпізнавати ознаки фішингових повідомлень, шахрайських сайтів і спроб соціальної інженерії;
- налаштовувати параметри конфіденційності в соціальних мережах, месенджерах та освітніх цифрових сервісах;
- здійснювати базовий захист облікових записів, цифрових пристроїв і навчальних матеріалів від несанкціонованого доступу;
- застосовувати інструменти штучного інтелекту з дотриманням принципів академічної доброчесності;
- здійснювати рефлексію власної професійної діяльності та планувати індивідуальний професійний розвиток.

Цінності та ставлення:

- усвідомлення цінності власного психічного здоров'я як необхідної умови професійної ефективності;
- відповідальне ставлення до збереження особистісного та професійного благополуччя
- готовність до постійного саморозвитку та вдосконалення навичок психологічної стійкості,
- використання практик самодопомоги, відкритість до рефлексії, самопізнання та конструктивного зворотного зв'язку.
- усвідомлення цінності безпечного, інклюзивного та демократичного освітнього середовища;
- орієнтація на партнерську взаємодію з учнями, колегами та батьками;
- відповідальне ставлення до професійної діяльності та результатів навчання учнів;
- підтримують компетентнісний і діяльнісний підхід у навчанні;
- сприяють формуванню критичного мислення та фінансової обізнаності здобувачів освіти;
- розвитку критичного мислення як інструменту протидії фінансовому шахрайству;
- формування культури фінансової безпеки та безпечної поведінки в цифровому середовищі;
- виховання фінансово грамотних, свідомих і відповідальних громадян;
- дотримання принципів академічної доброчесності та етичного використання цифрових технологій;
- відповідальне ставлення до захисту персональних даних і конфіденційної інформації;
- усвідомлення особистої відповідальності за безпечну поведінку в цифровому просторі;

– критичне ставлення до інформації, отриманої через цифрові канали комунікації;

– відкритість до інновацій, мотивація до навчання впродовж життя в професійній сфері, зокрема розвитку власної ШІ-компетентності та сприяння розвитку її у здобувачів освіти;

– усвідомлення правових та етичних аспектів, пов'язаних з використанням ШІ, дотримання принципів академічної доброчесності;

Система та критерії оцінювання результатів підвищення кваліфікації. Оцінювання результатів навчання здійснюється на основі поєднання формувального та підсумкового оцінювання. Формувальне оцінювання здійснюється для відслідковування прогресу слухачів, їх здатності застосовувати здобуті знання під час виконання практичних кейсів з проблемними ситуаціями, практичних робіт, надання зворотного зв'язку, здійснення самооцінювання та взаємооцінювання, коригування їх навчальної траєкторії.

Підсумкове (бальне) оцінювання здійснюється наприкінці навчання (тестування за всіма темами освітньої програми та конференція).

Під час тестування пропонуються завдання з вибором однієї або кількох правильних відповідей, на встановлення відповідностей та матричні запитання (сітка з прапорцями або перемикачами).

Тест складається з 16 завдань, які розподілені за рівнями складності та балами таким чином:

- 8 запитань базового рівня (знання фактів, визначень, термінів, розпізнавання об'єктів) - по 1 балу за запитання;

- 6 запитань середнього рівня (вміння групувати, сортувати, порівнювати, знаходити логічні зв'язки, застосовувати базові знання) – по 3 бали за запитання;

- 2 запитання високого рівня (вміння вирішувати нестандартні завдання, аналізувати процеси, прогнозувати результати) - по 4 бали за запитання.

Максимальна кількість балів за тест: 34, прохідний бал: 24 (70 %). Максимальна кількість балів за тест - 40, прохідний бал - 28 (70 %).

Максимальний бал за участь у конференції з обміну досвідом - 20. Оцінюється якість поданих матеріалів (12 балів) та виступ на конференції (8 балів). Прохідний бал за участь у конференції - 14 (70 %).

Документ про підвищення кваліфікації: свідоцтво

Вартість: безоплатно відповідно до регіонального замовлення слухачів курсів підвищення кваліфікації педагогічних, керівних працівників і працівників науково-методичних об'єднань Хмельницької області на 2027 рік

2. НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Зміст програми складається з чотирьох модулів та десяти взаємопов'язаних тем. Кількість годин, що відводиться на засвоєння змісту Програми, - 30, з них 7 год - лекційні заняття, 19 год - практичні заняття, 4 години – контрольні заходи.

№ з/п	Назва навчальних тем	Кількість годин				
		Усього	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	Контрольні заходи
Модуль 1. Підтримка психологічного благополуччя учасників освітнього процесу та робота в інклюзивному середовищі						
1.1	Психологічні практики самозбереження психічного здоров'я педагогів та розвитку їх резильєнтності	3	1	2		
1.2	Конструктивна взаємодія та менеджмент поведінки учнів із вираженими труднощами саморегуляції	3	1	2		
Разом за модулем:		6	2	4		
Модуль 2. Ціннісно-сміслові основи професійної діяльності педагога						
2.1	Громадянська компетентність як наскрізний результат навчання: практики інтеграції у різні предмети	2	1	1		
2.2	Соціально-ментальні та лінгвістичні механізми мовного переходу з російської на українську мову в умовах російсько-української війни	2	1	1		
Разом за модулем:		4	2	2		
Модуль 3. Розвиток компетентностей фахового спрямування. Предметно-методичний компонент						
3.1	Формування фінансових компетентностей на основі PISA-based завдань в учнів 8-9 класів	2		2		
3.2	Структура уроку-конструктора: від питання до рефлексії	2		2		

3.3	Методика формування фінансової безпеки та протидії фінансовому шахрайству на уроках підприємництва і фінансової грамотності	2		2		
3.4.	Педагогічна практика. Розроблення кейсу до уроку на основі навчальних програм	4		4		
Разом за модулем:		10	2	8		
Модуль 4. Цифрова компетентність педагога						
4.1	Безпека в цифровому суспільстві та в освітньому середовищі	2		2		
4.2	Академічна доброчесність вчителя та застосування штучного інтелекту в освіті	3		3		
Разом за модулем:		5		5		
Підсумкові заходи						
1	Формування індивідуальної траєкторії професійного розвитку педагогічного працівника	1	1			
2	Контроль знань (тестування)	2				2
3	Підсумкова конференція з обміну досвідом	2				2
Разом:		5	1			4
Усього		30	7	19		4

3. ЗМІСТ ПРОГРАМИ

МОДУЛЬ 1

Підтримка психологічного благополуччя учасників освітнього процесу та робота в інклюзивному середовищі

Тема 1.1. Психологічні практики самозбереження психічного здоров'я педагогів та розвитку їх резильєнтності

Формування в педагогічних працівників компетентностей щодо підтримки психічного здоров'я, власного психологічного благополуччя, профілактики професійного вигорання та ефективного подолання стресу в умовах сучасних суспільних і професійних викликів. Розвиток резильєнтності як здатності адаптуватися до змін, відновлювати внутрішні ресурси після кризових ситуацій та зберігати професійну ефективність в умовах підвищеного психоемоційного навантаження.

Знання і застосування сучасних підходів до психогігієни педагогічної діяльності, технік емоційної саморегуляції, управління стресом, підтримки

ресурсного стану та розвитку навичок самодопомоги, збереження психічного здоров'я. Використання практик, що сприятимуть підвищенню психологічної стійкості педагогів, зміцненню їхньої професійної мотивації та забезпеченню якісної освітньої діяльності в умовах воєнного стану, соціальної невизначеності та трансформації освіти.

Тема 1.2. Конструктивна взаємодія та менеджмент поведінки учнів із вираженими труднощами саморегуляції

Категорії (типи) особливих освітніх потреб: загальна характеристика вірогідного прояву, рівень підтримки. Причини труднощів саморегуляції й дефіциту виконавчих функцій учнів; модифікація освітнього середовища шляхом мінімізації тригерів, впровадження інструментів зовнішньої підтримки уваги (візуальних розкладів, таймерів, чек-листів) та організації зон розвантаження; стратегії поведінкового менеджменту, зокрема специфіка формулювання інструкцій, системи позитивного підкріплення та техніки деескалації гострих проявів; наскрізна взаємодія в команді «педагог – асистент – батьки» та методики збереження психоемоційного ресурсу вчителя.

МОДУЛЬ 2

Ціннісно-сміслові основи професійної діяльності педагога

Тема 2.1. Громадянська компетентність як наскрізний результат навчання: практики інтеграції у різні предмети

Формування громадянської компетентності як наскрізного результату навчання в умовах модернізації освіти. Реалізація наскрізних ліній Нової української школи через міжпредметні зв'язки та інтеграцію громадянського компонента в різні освітні галузі.

Використання інноваційних педагогічних технологій (метод проєктів, кейс-метод) для моделювання життєвих ситуацій та розвитку критичного мислення і соціальної відповідальності. Розроблення інтегрованих завдань і критеріїв оцінювання наскрізних умінь як складника моніторингу якості освіти та формування громадянської позиції учнів

Тема 2.2. Соціально-ментальні та лінгвістичні механізми мовного переходу з російської на українську мову в умовах російсько-української війни

Соціально-ментальні передумови мовного переходу з російської на українську мову в умовах війни: формування мовної свідомості, мотивація до переходу, деколонізація мислення та сприйняття української мови як маркера ідентичності. Роль соціального оточення у закріпленні україномовної практики та подоланні психологічних бар'єрів у спілкуванні.

Лінгвістичні механізми мовного переходу: подолання мовної інтерференції, усвідомлене уникнення кальок і суржику, збагачення словникового запасу через опанування природних мовних конструкцій,

фразеологізмів і синонімів. Формування стійкої україномовної комунікативної практики в різних сферах спілкування.

МОДУЛЬ 3

Розвиток компетентностей фахового спрямування. Предметно-методичний компонент

Тема 3.1. Формування фінансових компетентностей на основі PISA-based завдань в учнів 8-9 класів

Пріоритети фінансової освіти у 8-9 класах. Формування фінансової грамотності здобувачів освіти через PISA-орієнтовані завдання. Ознаки та особливості PISA-based завдань. Методика DEPOSIT: концептуальна основа уроку. Адаптація завдання PISA-формату до віку та навчального рівня здобувачів освіти 8–9 класів. Ключові фінансові вміння за стандартами PISA.

Тема 3.2. Структура уроку-конструктора: від питання до рефлексії

Урок-конструктор: відмінність від традиційного уроку. Проблемне питання як стартова точка PISA-орієнтованого уроку. Етапи структури уроку-конструктора (ситуація – дослідження – аналіз – висновок). Організація діяльності учнів/учениць через реальні життєві ситуації як засіб формування критичного та аналітичного мислення здобувачів освіти. Рефлексія як обов'язковий етап PISA-орієнтованого уроку. Оцінювання результатів навчання в межах уроку-конструктора.

Тема 3.3. Методика формування фінансової безпеки та протидії фінансовому шахрайству на уроках підприємництва і фінансової грамотності

Фінансова безпека: від теорії до фактів. Фінансове шахрайство як суспільне явище: поняття, причини, психологія шахрайства, соціальна інженерія. Найпоширеніші шахрайські схеми. Безпечна поведінка в цифровому просторі. Методика викладання теми «Фінансова безпека» на уроках підприємництва і фінансової грамотності.

Тема 3.4. Педагогічна практика.

Розроблення кейсу до уроку на основі модельних навчальних програм або навчальних програм. Аналіз вимог модельних програм та визначення освітніх результатів, що підлягають формуванню в межах конкретної теми уроку. Добір змісту навчального матеріалу відповідно до компетентнісного підходу та вікових особливостей учнів. Структурування навчального кейсу: постановка проблеми, добір інформаційних матеріалів, формулювання завдань різного рівня складності, визначення очікуваних результатів навчання та критеріїв оцінювання.

МОДУЛЬ 4

Цифрова компетентність педагога

Тема 4.1. Безпека в цифровому суспільстві та в освітньому середовищі

Персональні та корпоративні дані, їх конфіденційність. Небезпека в цифровому просторі. Онлайн-злочини в цифровому суспільстві та запобігання їм. Кібербезпека. Кібергігієна. Типи онлайн-загроз та відповідні механізми реагування. Відповідальна та безпечна поведінка в цифровому просторі. Безпечне використання соціальних мереж та месенджерів у освітньому процесі. Захист цифрових пристроїв, персональних даних і електронних (цифрових) освітніх ресурсів. Захист акаунтів від зламу.

Тема 4.2. Академічна доброчесність вчителя та застосування штучного інтелекту в освіті

Поняття штучного інтелекту: машинне навчання, нейронні мережі, обробка природної мови, генеративний ШІ. Ключові ШІ-технології та їхні можливості та обмеження. Роль ШІ у цифровій трансформації освіти. Вплив ШІ на освітні процеси: автоматизація рутинних завдань, персоналізоване навчання, адаптивні системи. ШІ як інструмент для педагога: огляд освітніх ШІ-інструментів та платформ. Роль педагогічного працівника в умовах використання ШІ в освітньому процесі. Сутність принципів академічної доброчесності в умовах цифрової трансформації освіти. Етичні аспекти застосування ШІ, запобігання плагіату, правила цитування та відповідального використання контенту, створеного за допомогою штучного інтелекту. Практичні рекомендації щодо інтеграції ШІ в освітній процес із дотриманням принципів академічної доброчесності.

3.1. Орієнтовний перелік практичних завдань

1. Вправи для експрес-діагностики рівня стресу, професійного вигорання.
2. Вправи для роботи з багатовимірною моделлю відновлення ресурсних станів та внутрішньої стабільності М.Лахада BASIC PH.
3. Техніки м'язової релаксації за Джекобсоном.
4. Техніки усвідомленості (майндфулнесу).
5. Техніки експресивного письма.
6. Арт-терапевтичні техніки.
7. Рефлексивні практики.
8. Кейс-метод: розробка поведінкової карти.
9. Проектування середовища: конструктор візуальної підтримки.
10. Моделювання інструкцій та систем мотивації.
11. Вправа «Перетвори задачу на PISA-завдання». Учасникам пропонується звичайна навчальна задача з предмету (математика/інформатика/географія). Потрібно перетворити її у PISA-based

задачу з життєвим фінансовим контекстом (додати історію, дані, запитання різних рівнів).

12. Вправа «Урок-конструктор за 20 хвилин». Слухачам пропонується підготувати фрагмент уроку, який містить: проблемне питання, 2-3 навчальні ситуації, 1 завдання на аналіз, 1 завдання на застосування та рефлексійне запитання.

13. Вправа «Рефлексія як інструмент мислення». Вчителям пропонується розробити 5 різних форматів рефлексії для PISA-уроку.

14. Вправа «Фінансовий детектив». Слухачі отримують 5–6 кейсів (SMS від банку, лист із фішинговим посиланням, повідомлення про виграш, пропозицію швидкого заробітку, оголошення про інвестування тощо). Мета: навчитися розпізнавати ознаки фінансового шахрайства.

15. Вправа «Стоп, шахрай!». Вчителі працюють в групах. Кожна група отримує опис ситуації: телефонний дзвінок від «працівника банку»; повідомлення про блокування картки; онлайн-магазин із надто низькими цінами; інвестиційна пропозиція із гарантованим прибутком. Необхідно: визначити ризики; скласти покроковий алгоритм дій; презентувати рішення; порівняти його з рекомендаціями НБУ.

16. Вправа «Створюємо чек-лист фінансової безпеки». Завдання для вчителів: за допомогою Canva або іншого онлайн-інструмента створити інфографіку або чек-лист «10 правил фінансової безпеки школяра».

17. Вправи на рефлексію власного мовного шляху, аналіз змін власної мовної поведінки та мовної компетентності.

18. Вправи на розвиток позитивного мислення, розслаблення, відпрацювання здатностей конструктивного застосування внутрішнього ресурсу, на відпрацювання суб'єктивного контролю, відпрацювання здатностей змінювати бачення контексту події або ситуації; здатностей перетворювати проблему на виклик і професійний ріст;

19. Вправа «Поясни свій вибір». Слухачі відповідно до запропонованої педагогічної ситуації обирають один або декілька цифрових інструментів і обґрунтовують, чому саме ці інструменти підходять за трьома критеріями: доступність, відповідність темі та віковим особливостям здобувачів освіти.

20. Вправа «Мій безпечний цифровий слід». Слухачі на платформі Canva або іншому ресурсі розробляють чек-лист для перевірки власного цифрового сліду, за допомогою якого можна оцінити, наскільки безпечною та відповідальною є поведінка в соціальних мережах та інших онлайн-платформах.

21. Вправа «STOP Булінг». Слухачам пропонується проаналізувати конкретну ситуацію кібербулінгу (надається кейс) та розробити покроковий план дій для захисту постраждалого від цифрового цькування. Потрібно обґрунтувати кожен крок з точки зору безпеки та етики.

22. Вправа «Фішинг чи безпечне повідомлення?». Учасникам пропонуються приклади електронних листів, повідомлень у месенджерах та

SMS. Необхідно визначити, які з них є фішинговими; виділити підозрілі ознаки; запропонувати алгоритм безпечних дій.

23. Вправа «Кібершит педагога». Слухачі проводять аудит безпеки власного смартфона/комп'ютера та створюють звіт, який включає: перевірку налаштувань приватності, аналіз встановлених додатків, оцінку надійності паролів та рекомендації щодо покращення захисту.

24. Вправа «Приватний режим: ON». Учасники налаштовують конфіденційність та видимість свого профілю в соціальних мережах: як люди можуть знаходити вас; хто може бачити вашу особисту інформацію, фотографії, дописи, список друзів; чи можуть інші позначати вас на фото та у своїх дописах. Вправи на використання ІІІ для автоматизації рутинних завдань педагогічного працівника, створення персоналізованих завдань та використання освітніх ІІІ-інструментів та платформ.

25. Вправи на використання ІІІ для автоматизації рутинних завдань педагогічного працівника, створення персоналізованих завдань та використання освітніх ІІІ-інструментів та платформ.

4. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Нормативно-правові документи

1. Про деякі питання державних стандартів повної загальної середньої освіти: постанова Кабінету Міністрів України від 30.08.2020 №898. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartivpovnoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898> . Дата звернення: 12.03.2026.

2. Про деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників: постанова Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2019 р. № 800. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/800-2019-%D0%BF#Text>. Дата звернення: 12.03.2026.

3. Про затвердження професійного стандарту «Вчитель закладу загальної середньої освіти»: наказ Міністерства освіти і науки України від 29.08.2024 № 1225. URL: https://testportal.gov.ua/wp-content/uploads/2024/09/Nakaz_MON_1225.pdf. Дата звернення: 12.03.2026.

4. Про освіту: Закону України від 5. 09.2017 р. №2145-VIII. *Голос України*. 2017.27 верес. (№178-179). С.10-22.

5. Про повну загальну середню освіту : Закон України від 16.01.2020 № 463-IX (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>. Дата звернення: 12.03.2026.

6. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти “Нова українська школа” на період до 2029 року: постанова Кабінету Міністрів України від від 14.12.2016 р. № 988-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%80#Text>. Дата звернення: 12.03.2026.

Основна література

1. Бондарчук О., Пінчук Н. Професійне психологічне благополуччя педагогів та особливості його забезпечення в сучасних кризових умовах. Київський журнал сучасної психології та психотерапії. 2023. Т. 5. № 1. С. 5–14. DOI: <https://doi.org/10.48020/mppj.2023.01.01>.
2. Варецька О., Хаустова О. Розвиток готовності педагогів до роботи в інклюзивному освітньому середовищі // Молодь і ринок. 2023. № 3.
3. Жао Д., Ніколенко О., Жданова-Неділько О., Ніколенко К. Особливості психологічного та професійного стану українських учителів під час війни та потенціал моріта-терапії для їх відновлення. Витоки педагогічної майстерності. 2024. Вип. 34. С. 73–80. DOI: <https://doi.org/10.33989/2075-146x.2024.34.317989>.
4. Інструктивно-методичні рекомендації щодо запровадження та використання технологій штучного інтелекту в закладах загальної середньої освіти: проєкт / МОНУ. URL: https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/news/2024/05/21/Instruktyvno.metodychni.rekomendatsiyi.shc_hodo.SHI.v.ZZSO-22.05.2024.pdf. Дата звернення: 07.03.2026.
5. Кравчук О., Шелепко Г. Організація інклюзивного навчання у системі управління діяльністю в закладі освіти // Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи. 2022. № 1(7). С. 165–171.
6. Карамушка Л. М. Психічне здоров'я персоналу організацій в умовах війни : навч.-методичний посібник. Київ : Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України, 2023. 124 с.
7. Науково-методичні основи психологічного супроводу діяльності вчителя в умовах реформування освіти (діагностика і корекція). Практичний посібник / авт. кол.: В.Г. Панок, І.В. Марухина, В.В.Рибалка, В.М.Горленко, Д.Д.Романовська, В.В. Предко, С.К.Шандрук, М.В.Саврасов, Н.В.Сосновенко; За наук. ред. В.Панка. Київ: УНМЦ практичної психології і соціальної роботи НАПН України, 2022. 192 с.
8. Про авторське право і суміжні права. Закон України від 01.12.2022 № 2811-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#Text>. Дата звернення: 07.03.2026.
9. Про затвердження типової освітньої програми для 5-9 класів закладів загальної середньої освіти Наказ Міністерства освіти і науки України від 19.02.2021 № 235. URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennya-tipovoyi-osvitnoyi-programi-dlya-5-9-klasiv-zagalnoyi-serednoyi-osviti>. Дата звернення: 12.03.2026.
10. Про затвердження типової програми підвищення кваліфікації вчителів закладів загальної середньої освіти, які впроваджують новий Державний стандарт базової середньої освіти: наказ МОН від 12.10.2022 № 904. URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/87557/. Дата звернення: 12.03.2026.
11. Про затвердження Типової програми підвищення кваліфікації педагогічних та науково-педагогічних працівників з розвитку цифрової компетентності: Наказ МОНУ від 03.06.2026 №871. URL:

<https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennia-typovoi-prohramy-pidvyshchennia-kvalifikatsii-pedahohichnykh-ta-naukovo-pedahohichnykh-pratsivnykiv-z-rozvytku-tsyfrovoi-kompetentnosti/> Дата звернення: 12.06.2026.

12. Цифровий учитель: путівник для професійного зростання / укладачі : Ю. Ковальчук, І. Круть, О. Федоренко. Київ : ЮНЕСКО, 2024, 88 с. URL: https://uied.org.ua/wp-content/uploads/2024/10/czyfrovij_uchytel_putivnyk_dlya_profesijnogo_zrostantn_ua.pdf. Дата звернення: 12.03.2026.

Додаткова література

1. Базові знання з кібергігієни. Дія. Освіта. URL: <https://osvita.diia.gov.ua/courses/basic-knowledge-of-cyber-hygiene>. Дата звернення: 16.06.2026.

2. Баранник Н., Дяченко-Богун М. Формування пізнавальної діяльності учнів з особливими освітніми потребами // Витоки педагогічної майстерності. 2022. № 29.

3. Бондаренко В., Вовк Н. Підготовка вчителя до роботи в класах з інклюзивною освітою // Професіоналізм педагога. 2022. № 17. С. 27–35.

4. Данилевська Оксана Українська в українській школі на початку ХХІ століття: соціолінгвістичні нариси. – Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2019.

5. Кібергігієна: як захиститися від фішингу. Дія. Освіта. URL: <https://osvita.diia.gov.ua/courses/kibergigiena-ak-zahistitisa-vid-fisingu> . Дата звернення: 16.06.2026.

6. Коваль О. Найкращі стратегії навчання: 10 підходів, що гарантують ефективність ваших уроків. Київ. 2024. URL: <https://osvitoria.media/experience/najkrashhi-strategiyi-navchannya-10-pidhodiv-shho-garantuyut-efektyvnist-vashyh-urokiv/>. (Дата звернення: 28.04.2026).

7. Кокун О.М., Мельничук Т.І. Резилієнс-довідник: практичний посібник. Київ: Інститут психології імені Г.С.Костюка НАПН України. 2023. 25 с.

8. Лист МОНУ від 27.09.2022 №4/2703-22 Методичні рекомендації щодо створення ресурсних кімнат у закладах загальної середньої освіти.

9. Лист МОНУ від 29.12.2021 "Про методичні рекомендації для фахівців ІРЦ та педагогічних працівників ЗЗСО щодо встановлення категорій (типів) особливих освітніх потреб (труднощів) та визначення рівня підтримки в освітньому процесі".

10. Ліннік О. Змішане навчання як стратегія адаптації освітнього процесу в школі // Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка. 2023. № 39. DOI: 10.28925/2311-2409.2023.394.

11. Малихін О., Бондарчук Ю. Освітні стратегії: понятійно-категорійне розуміння дидактичного феномену // Український педагогічний журнал. 2025. № 4. С. 34–45. DOI: 10.32405/2411-1317-2025-4-34-45.

12. Морзе, Н. В., Бойко, М. А., Струтинська, О. В., & Смирнова-Трибульська, Є. М. (2024). Якою має бути цифрова компетентність вчителів у галузі використання штучного інтелекту? *Електронне наукове фахове видання "Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету"*, (16), 76–91. <https://doi.org/10.28925/2414-0325.2024.166>. Дата звернення: 12.03.2026.
13. Наумук І., Наумук О. Сучасні стратегії та методики формування критичного мислення у здобувачів освіти // Науковий вісник МДПУ. Серія: Педагогіка. 2024. № 2. С. 75–82. DOI: 10.33842/22195203-2024-2-33-75-82.
14. Національний банк України. «Підприємництво і фінансова грамотність» у 8-9 класи: навчально-методичні матеріали для педагогів. URL: <https://promo.bank.gov.ua/finlit/> (дата звернення: 29.06.2026).
15. Овчаренко О.Ю. Психологія стресу та стресових розладів: навчальний посібник - К. : Університет «Україна», 2023. — 266 с.
16. Павлик Н. В. Гармонізація психологічного здоров'я педагогічних працівників в умовах війни та повоєнної відбудови України : практичний посібник. – Київ : Інтерсервіс, 2025. – 128 с.
17. Пальшкова І. О. Комплексний підхід як спосіб оптимізації методів і прийомів навчання // Педагогіка вищої та середньої школи. 2022. № 4. С. 230–241. DOI: 10.31812/educdim.5099.
18. Полякова В. Особливості психологічної допомоги вчителям в умовах війни // Психічне здоров'я в умовах війни: шляхи збереження та відновлення: Матеріали І Всеукраїнської науково-практичної конференції (з міжнародною участю) (м. Київ, 13 жовтня 2023 р.). – Київ: НУБІП України, 2023. С. 58-61.
19. Проводимо успішний тренінг: НУШ у 7–9 класах / автори: М. Блажко, А. Ворожбит, Ю. Гайдуценко, І. Клименко, О. Пасічник, Ю. Романенко, І. Стаднина, В. Терещенко, О. Федоренко, Т. Харламова, Р. Шаламов, Р. Шиян. Київ, 2025. 127 с. URL: https://drive.google.com/file/d/1P9V1dF6AbU8BopEc_t6ajvDxz1mUTOQ_/view Дата звернення: 12.03.2026.
20. Програма «Демократична школа: освіта для демократичної стійкості». URL: <https://www.schools-for-democracy.org/>
21. Психічне здоров'я особистості: підручник для вищих навчальних закладів / С. Д. Максименко, Я. В. Руденко, А. М. Кушнерьова, В. М. Невмержицький. Київ : «Видавництво Людмила», 2021. 438 с.
22. Психосоціальна підтримка учасників освітнього процесу. Навчально-методичний посібник. / Андрєєнкова В.Л., Войцях Т.Г., Гриців І.П., Мельничук О.В., Харківська Т.А. – К.: 2023. 149 с.
23. Сологуб О.С. ІКТ в освіті: YouTube канал. URL: <https://www.youtube.com/@%D0%86%D0%9A%D0%A2%D0%B2%D0%BE%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D1%96>. Дата звернення: 16.06.2026.
24. Технології забезпечення психічного благополуччя та освітнього персоналу в умовах війни та післявоєнного відновлення : монографія /

Карамушка Л. М. та ін. ; за ред. Л. М. Карамушки. Київ, 2025. 70с.
URL: <https://lib.iitta.gov.ua/741857>

25. Тулбокс для вчителів. URL: <https://www.schools-for-democracy.org/onlain-resursy/toolbox>

26. Цюман Т. П, Адамська З. М, О. Л. Нагула О. Л. Психологічні умови резильєнтності педагогів в період воєнного стану. URL: <https://pedosvita.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/351/440>

27. Школяр Л., Михайлюченко А. Соціалізація дітей з особливими потребами в умовах воєнного стану // Humanitas. 2023. №5.

28. Якимчук О. Компетентнісний підхід в освіті: українські реалії // Вища освіта України. 2020. № 3(78). С. 15–21. DOI: 10.31392/NPU-VOV.2020.3(78).02.